

Рекомендації щодо захисту прав ветеранів війни

Рекомендації експертів громадянського суспільства, надані в робочих групах при Національній раді відновлення України

1. Рекомендації щодо дій влади під час війни

З 2014 року учасники протидії агресії РФ набули право на статус ветерана, навіть до моменту завершення військової служби. Необхідність протистояння повномасштабній агресії Росії, процеси мобілізації та призову резервістів збільшили кількість осіб, які сьогодні мають статус одночасно ветерана та військовослужбовця, адже переважна частина ветеранів знову захищають Україну зі зброєю в руках. Ті, хто після 24 лютого 2022 року долучився до оборони України, теж отримали право на статус ветерана. Тому нерозв'язані проблеми військовослужбовців негативно впливають на ветеранів і навпаки. Пріоритетом оперативного рівня відновлення України має стати:

- розроблення механізмів надання статусів для всіх учасників оборони України (особливо добровольців, які стали на захист держави, проте не встигли ввійти до силових формувань внаслідок поранення / загибелі) задля висловлення суспільної шани ветеранам і подальшого розроблення ефективних програм соціального захисту. Такі механізми мають передбачати чіткий підзаконний порядок реалізації, прозорий і контрольований механізм подання документів (із використанням електронних сервісів) і можливість здійснення контролю за процесом і строками ухвалення рішень. Кожен зі статусів має сприяти розрізненню внеску осіб у перемогу України, виокремленню вкладу ветеранів, які зі зброєю в руках захищали незалежність і суверенітет;
- розроблення механізмів надання первинної підтримки для ветеранів, зокрема осіб з інвалідністю та членів сімей загиблих (надання первинної реабілітації, психологічної підтримки, первинного матеріального забезпечення, зменшення бюрократичних вимог для отримання статусу і виплат);
- здійснення інформаційної політики, спрямованої на фахівців, які сприяють забезпеченню реінтеграції ветеранів, зокрема навчання, проведення інструктажів, розроблення дорожніх карт надання послуг для лікарів, психологів, юристів безоплатної правової допомоги, працівників органів соціального захисту населення тощо.

Для розв'язання проблем ветеранів, які пов'язані з проходженням військової служби, Міністерство оборони України у співпраці з Міністерством у справах ветеранів України мають:

- забезпечити належну процедуру мобілізації, розробити ефективні методи запобігання та протидії порушенням;
- встановити контроль за належним порядком проведення інтенсивної військової підготовки для мобілізованих перед залученням до бойових дій;
- розробити ефективний механізм взаємодії з громадянами, унормувавши роботу гарячих ліній, і створити єдиний координаційний центр для прийняття і подальшого моніторингу розгляду скарг і звернень військовослужбовців і членів їхніх сімей;
- регламентувати соціальний і правовий захист військовослужбовців (ветеранів), які були звільнені з полону шляхом встановлення додаткових відпусток після повернення, урегулювання питання подальшого виконання бойових завдань безпосередньо в районах зіткнення тощо.

2. Рекомендації щодо відновлення України після завершення війни

На цьому етапі органи державної влади повинні оприлюднити для громадського обговорення цілісну й системну стратегію та візію модернізації системи державної підтримки для ветеранів.

Необхідно:

- провести аудит першочергових потреб ветеранів (у сфері житла, зайнятості, медичних послуг тощо) для формування достатнього бюджетного забезпечення;
- на законодавчому рівні оновити систему державної підтримки ветеранів з урахуванням віку, економічної активності, інтересів та пріоритетів. Державна підтримка ветеранів має забезпечувати задоволення індивідуальних потреб різних ветеранів та варіативно враховувати особливі потреби людей з інвалідністю внаслідок війни, членів сімей загиблих, які потребують часу для відновлення після втрати тощо. Пріоритетним залишається ухвалення оновленого закону задля модернізації системи державної підтримки ветеранів та їхніх сімей;
- законодавчо закріпити окремі системи державної підтримки для цивільних осіб, які забезпечували оборону України (волонтерів, працівників критичної інфраструктури, цивільних, які постраждали від війни тощо). Це сприятиме виокремленню внеску ветеранів у захист України, забезпечуватиме виявлення суспільної шани до ветеранів;
- уніфікувати систему соціального захисту. Наразі і Міністерство оборони України, і Міністерство у справах ветеранів України забезпечують окремі гарантії соціального захисту, що на практиці ускладнює їх отримання через додаткові бюрократичні перепони;
- модернізувати систему державної підтримки ветеранів-іноземців, зокрема добровольців Інтернаціонального легіону;
- передбачити достатнє фінансування всіх задекларованих державою гарантій з Державного бюджету України. Роботодавці, органи місцевого самоврядування чи інші особи не повинні нести відповідальність за виконання державою своїх зобов'язань;
- стимулювати бізнес, роботодавців, органи місцевого самоврядування надавати додаткові послуги (підтримку) ветеранам порівняно з тим пакетом, який гарантується державою, задля висловлення суспільної поваги і вдячності за їхній внесок у безпеку держави;
- розробити систему транзиту від військової служби до цивільного життя за аналогією з державами НАТО для пришвидшення процесу реінтеграції ветеранів у цивільне життя, здобуття фінансової стабільності та добробуту.

3. Рекомендації громадянського суспільства щодо розвитку України в стратегічній перспективі до 2030 року

Стратегічний рівень відновлення України має передбачити низку комплексних рішень, спрямованих на вдосконалення системи державної підтримки ветеранів, її модернізацію та зникнення бюрократичного хаосу під час отримання гарантованих пільг і послуг, сприяти закріпленню суспільної шани до внеску ветеранів у перемогу, героїзації образу ветерана в суспільстві.

Актуальною залишається рекомендація щодо вдосконалення системи цивільного контролю над силовими відомствами за аналогією із засадами НАТО: створення інституту військового омбудсмена, розширення повноважень парламентських структур щодо демократичного цивільного контролю тощо.

Необхідно:

- запровадити повноцінний електронний доступ до кожного з елементів державної підтримки для зменшення бюрократичного навантаження;
- узгодити систему соціального захисту ветеранів зі стандартами НАТО, розширити міжнародну співпрацю у сфері захисту прав ветеранів;
- підтримати образ ветерана в суспільстві, моніторити ефективність системи державної підтримки для її модернізації відповідно до змінюваних потреб.

**Марія Звягінцева,
експертка Коаліції РПР,
експертка ГО «Юридична сотня»**

Рекомендації підготовлені в межах проєкту Коаліції Реанімаційний Пакет Реформ «Посилення громадянського суспільства України в процесі прийняття рішень», який фінансується Ініціативою «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», що реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст рекомендацій не обов'язково відображає погляди ІСАР Єднання, погляди Агентства США з міжнародного розвитку або Уряду США.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

